

The Expression of Possession in Pashto

Yousef Aram¹

Department of Linguistics, Faculty of Humanities, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran

Mehrdad Naghzguy Kohan²

Department of Linguistics, Faculty of Humanities, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran

Fazlolazim Myakhel³

Department of Linguistics, Faculty of Humanities, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran

Abstract

Man is familiar with the concept of possession from birth, because he knows all the places and things that belong to him. Accordingly, the concept of possession is encoded in all the languages of the world. There are two concepts involved in possession, which are called possessor and possessed, and the relationship between the two is called possession. Possession is divided into two main groups, nominal and predicate, and has different types including action, location, association, addition, purpose, source, initial and equality possession. In the present study, the expression of possession in the Pashto language has been studied. So far, the category of linguistic possession has not been studied in the Pashto language from the perspective of linguistics and only descriptive references have been made to it. Today, the study of language from a cognitive perspective is at the center of

1. youssefaram@gmail.com (Corresponding Author)

2. mnkohan@yahoo.com

3. myakhel@gmail.com

How to cite: Aram, Y., Naghzguy Kohan, M., & Myakhel, F. (2025). The Expression of Possession in Pashto. *Language and Linguistics*, 21(41), 255- 278. doi: [10.30465/lsi.2026.51389.1795](https://doi.org/10.30465/lsi.2026.51389.1795)

attention of researchers in the field of language; therefore, in this study, we aim to study the encoding of possession in the Pashto language for the first time, based on the collected linguistic corpus, within the framework of cognitive linguistics. In this regard, the schemas of possession expression in Pashto will be introduced and their frequency of occurrence will be given. The corpus of the research is extracted from three best-selling Pashto books and two motion pictures. The results of the research show that in Pashto, the frequency of use of nominal possession is higher than predicate possession, and this is also confirmed for the frequency of occurrence of types of possession. In types of possession, the frequency of occurrence of additional and connecting possession is higher than other possession, and these two types of possession are also encoded in the nominal way. In addition, in Pashto, the equality schema is not used to express possession.

Keywords: Cognitive Linguistics, Heine, Pashto, Possession

1. Introduction

Pashto is one of the official languages of Afghanistan, which is also spoken in parts of Pakistan. It is considered as a member of the Eastern Iranian language family. Pashto is related to ancient languages such as Sanskrit and shows structural and syntactic links with other Indo-Aryan languages. Despite the historical background of this language, it has not been studied extensively in linguistics, especially at the global level, and many of its grammatical and structural issues still require more detailed research. One of them is the *expression of possession* in this language. Possession is one of the most basic concepts that all languages in the world have the means to express. In this regard, the present study examines the linguistic structures of possession in Pashto and attempts to analyze these structures within the framework of cognitive linguistics and based on the model presented by Heine (1997). Previous studies in Pashto have often been limited to a brief description of the category of possession, while this study aims to systematically and analytically extract the possessive schemas in this language and examine their frequency of occurrence. Given the importance of cognitive approaches in contemporary linguistic studies, this study is the first to examine the coding of possession in Pashto from this perspective. The results of this study can contribute to a better understanding of possession structures in Pashto and provide a basis for comparative studies with other languages in the region. Accordingly, the objectives of this study include extracting and examining the types of linguistic constructions encoding possession in Pashto, presenting and analyzing possessive schemas in Pashto, comparing possessive schemas in Pashto with the model presented

by Heine (1997), and examining the frequency of occurrence of various possessive structures in Pashto.

2. Literature Review

Previous studies on possession in Pashto have mainly described linguistic structures and have made less use of cognitive linguistic frameworks. Some studies such as Rashtin (1998) and Khoshaki (2016) have referred to the coding of possession in Pashto, but have not specifically categorized the possessive structures. Also, Momand (2004) and Ziyar (2005) have focused more on possessive pronouns and have examined their grammatical role. Pinzel (2010) has also addressed the means of coding possession, but has limited his study to the Kandahari dialect.

In linguistic studies related to Iranian languages, studies such as Sharifi (2009) and Nagzguy Kohan (2016) have examined the strategies of possessive formation in Persian and Taleshi. In particular, Nagzguy Kohan and Maleki (2019) have examined the possessive schemas in Persian and have added a new schema (associative) to Heine's (1997) model. In addition to these studies, some researchers such as Sharifi and Sabouri (2019) have examined possessive strategies in different varieties of Iranian languages and have shown that these languages use strategies such as demonstrative, contiguity, and conjunction to express possession. In addition, more general research has been conducted on Pashto, which has addressed its grammatical structures and syntactic roles. For example, Dabir-Moghaddam and Mayar (2019) have examined the systems of agreement and case in Pashto and have shown that this language exhibits the characteristics of a dual language (semi-Kenyan) at different times. Also, Miakhil and Dabir Moghadam (1401) have analyzed the case system in Pashto and identified its syntactic features. However, no independent research has been conducted to examine possession in this language based on cognitive frameworks.

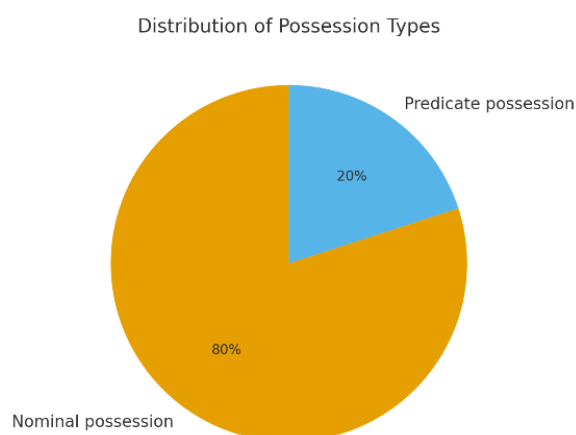
3. Methodology

In this study, we seek to extract and examine the types of possessive structures in Pashto based on Heine (1997). In this study, any structure that refers to the relationship between the owner and the owned is categorized as a possessive structure and its type, whether nominal or predicate, is determined, and then its possessive event schema is obtained based on Heine (1997); therefore, it is necessary to collect a linguistic corpus to achieve this goal. In this regard, best-selling fiction books in Pashto were introduced as part of the linguistic corpus of this study.

5. Conclusion

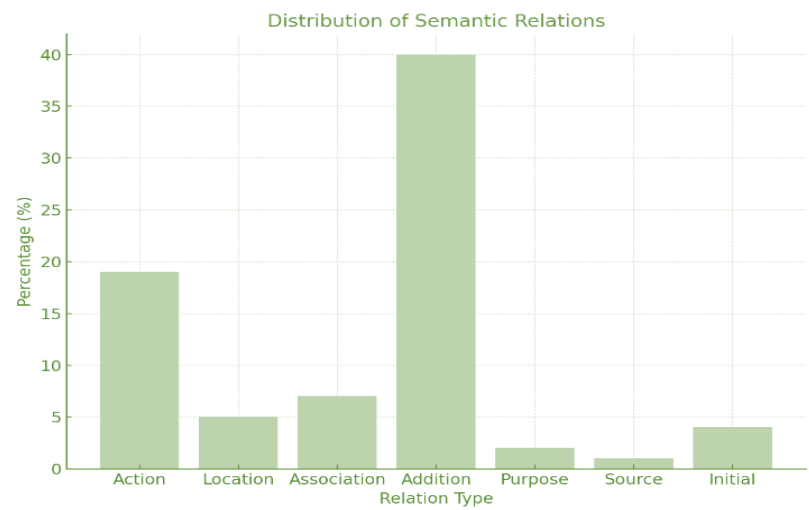
Possessiveness is a concept used and encoded in all languages of the world. The relationship between the owner and the owned is called possession. In general, three types of nominal, predicate and external possessive structures are found in the languages of the world. In the nominal possessive structure, the owner and the owned form a noun group, such as “my hand” or “his car”. Usually, this nominal structure covers three types of possessive concepts: legal ownership, whole-to-part relationship and kinship relationships. Predicate possessive refers to the structures in which the possessive relationship appears in the predicate. This is achieved by using various types of possessive verbs, such as “having”, “belonging”, “existential construction” or “spatial construction” with a linking verb.

In this study, the types of predicate and nominal possessive types in Pashto were studied and a table of the results was also presented. Now it should be stated which type of possession is used more in Pashto. The frequency of these two types of possession can be seen in the chart below:

As is clear from the chart above, in Pashto, nominal possession is used more to express possession. Numerous examples of this possession were found in the corpus. In the table of types of possession, the number of nominal possessions for types of possession is more than predicate possession.

In the next study, types of possession in Pashto have been conducted. In the previous sections, types of possession in this language were presented with examples from Pashto compared to examples from Persian. The authors have also obtained the frequency of these possessions based on the corpus. The frequency of types of possession in Pashto is also visible in the chart below:

It is clear from the chart above that the highest frequency is for additional and connective possession, and therefore the chart above confirms the results of the previous chart, because these two types of possession are in the category of nominal possession. Finally, it is stated that the Pashto language uses nominal possession the most in possession and among the types of possession, it also uses additional and connective possessions for encoding.

بیان مالکیت در زبان پشتو

یوسف آرام

استادیار، گروه زبان شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

مهرداد نغزگوی کهن

استاد، گروه زبان شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

فضل‌العظیم میاخیل

دکترای زبان‌شناسی، گروه زبان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

چکیده

انسان از بدو تولد با مفهوم مالکیت آشنایی دارد؛ زیرا همه مکان‌ها و چیزهایی را که به او تعلق دارد، می‌شناسد. بر این اساس، مفهوم مالکیت در تمامی زبان‌های دنیا رمزگذاری می‌شود. دو مفهوم در مالکیت دخیل‌اند که مالک و مملوک نام دارند و رابطه بین این دو، مالکیت نام دارد. مالکیت به دو گروه اصلی اسمی و محمولی تقسیم می‌شود و انواع متفاوتی شامل مالکیت کنش، مکانی، همراهی، اضافی، هدف، منبع، مبتدائی و برابری دارد. در پژوهش حاضر، بیان مالکیت در زبان پشتو مورد مطالعه قرار گرفته است. تا کنون، مقوله مالکیت زبانی، در زبان پشتو از منظر علم زبان‌شناسی مورد مطالعه قرار نگرفته و تنها اشاراتی به صورت توصیفی به آن شده است. امروز، مطالعه زبان از دیدگاه شناختی در مرکز توجه پژوهشگران حوزه زبان قرار دارد؛ بنابراین، در این پژوهش بر آنیم تا برای اولین بار رمزگذاری مالکیت را در زبان پشتو، بر اساس پیکره زبانی جمع‌آوری شده، در چارچوب زبان‌شناسی شناختی مطالعه کنیم. در این راستا، طرحواره‌های بیان مالکیت در زبان پشتو معرفی و بسامد وقوع آن‌ها به دست داده خواهد شد. پیکره پژوهش از سه کتاب پر فروش پشتو و دو فیلم سینمایی استخراج شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که در زبان پشتو، بسامد استفاده از مالکیت اسمی بیشتر از مالکیت محمولی است و این امر در مورد بسامد وقوع انواع مالکیت نیز تأیید می‌شود. در انواع مالکیت نیز بسامد وقوع مالکیت اضافی و اتصالی بیش از سایر مالکیت‌هاست و این دو نوع از مالکیت نیز به شیوه اسمی رمزگذاری می‌شوند. علاوه بر این، در زبان پشتو برای بیان مالکیت از طرحواره برابری استفاده نمی‌شود.

کلیدواژه: مالکیت، اسمی، محمولی، اضافی، پشتو.

۱- مقدمه

زبان پشتو یکی از زبان‌های رسمی افغانستان است که در بخش‌هایی از پاکستان نیز رواج دارد. این زبان از خانوادهٔ زبان‌های ایرانی شرقی محسوب می‌شود. پشتو با زبان‌های باستانی همچون سانسکریت قرابت دارد و از نظر ساختاری و نحوی، پیوندهایی با دیگر زبان‌های هند و آریایی نشان می‌دهد. با وجود پیشینهٔ تاریخی این زبان، مطالعات علمی گسترده‌ای در حوزهٔ زبان‌شناسی آن، به‌ویژه در سطح جهانی، انجام نشده است و بسیاری از مباحث دستوری و ساختاری آن همچنان نیازمند پژوهش‌های دقیق‌تری می‌باشند. از آن جمله می‌توان به بیان مالکیت در این زبان اشاره کرد. مالکیت جزو اساسی‌ترین مفهومی است که در همهٔ زبان‌های جهان امکاناتی برای بیان آن وجود دارد. در این راستا، پژوهش حاضر به بررسی ساخت‌های زبانی مالکیت در زبان پشتو پرداخته و تلاش دارد تا این ساخت‌ها را در چارچوب زبان‌شناسی شناختی و بر اساس مدل ارائه‌شده توسط هاینه^۱ (۱۹۹۷) تحلیل کند. بررسی‌های پیشین در زبان پشتو اغلب به توصیف اجمالی مقولهٔ مالکیت محدود شده‌اند، درحالی‌که این پژوهش قصد دارد به‌صورت روشمند و تحلیلی، طرح‌واره‌های مالکیت در این زبان را استخراج و بسامد وقوع آن‌ها را بررسی کند. با توجه به اهمیت رویکردهای شناختی در مطالعات زبان‌شناسی معاصر، پژوهش حاضر برای نخستین‌بار به رمزگذاری مالکیت در زبان پشتو از این منظر می‌پردازد. نتایج این پژوهش می‌تواند به درک بهتر ساخت‌های مالکیت در زبان پشتو کمک کرده و زمینه‌ای برای مطالعات تطبیقی با سایر زبان‌های منطقه فراهم کند. بر این اساس، اهداف این پژوهش، عبارتند از استخراج و بررسی انواع ساخت‌های زبانی رمزگذار مالکیت در زبان پشتو، ارائه و تحلیل طرح‌واره‌های مالکیت در زبان پشتو، مقایسهٔ طرح‌واره‌های مالکیت در زبان پشتو با مدل ارائه‌شده توسط هاینه (۱۹۹۷)، بررسی بسامد وقوع انواع ساخت‌های مالکیت در زبان پشتو.

نقد و نوآوری پژوهش

پژوهش حاضر نخستین مطالعه‌ای است که مالکیت در زبان پشتو را در چارچوب زبان‌شناسی شناختی بررسی می‌کند. برخلاف پژوهش‌های پیشین که عمدتاً توصیفی بوده‌اند، این مطالعه به دسته‌بندی دقیق ساخت‌های مالکیت و تحلیل آن‌ها بر اساس مدل هاینه (۱۹۹۷) می‌پردازد. همچنین، این پژوهش بسامد وقوع طرح‌واره‌های مختلف مالکیت را در زبان پشتو ارائه می‌دهد، که تاکنون در پژوهش‌های پیشین انجام نشده است. از سوی دیگر، پژوهش حاضر تلاش دارد

1 B. Heine

تا با بررسی جامع‌تر، ارتباط میان مالکیت در زبان پشتو و زبان‌های ایرانی دیگر را نیز مورد تحلیل قرار دهد.

۲- پیشینه پژوهش

مطالعات پیشین درباره مالکیت در زبان پشتو عمدتاً به توصیف ساخت‌های زبانی پرداخته و کم‌تر از چارچوب‌های زبان‌شناسی شناختی بهره برده‌اند. برخی پژوهشگران مانند رشتین^۱ (۱۳۷۲) و خویسکی (۱۳۹۵) به رمزگذاری مالکیت در پشتو اشاره کرده‌اند، اما به‌طور مشخص ساخت‌های مالکیتی را دسته‌بندی نکرده‌اند. همچنین، مومند (۱۳۸۳) و زیار (۱۳۸۴) بیشتر بر ضمایر ملکی متمرکز بوده و نقش دستوری آن‌ها را بررسی کرده‌اند. پنزل^۲ (۱۳۸۹) نیز به ابزارهای رمزگذاری مالکیت پرداخته، اما مطالعه خود را بر لهجه قندهاری محدود کرده است. در مطالعات زبان‌شناختی مربوط به زبان‌های ایرانی، پژوهش‌هایی مانند شریفی (۱۳۸۸) و نغزگوی کهن (۱۳۹۵) به بررسی راهبردهای ملکی‌سازی در زبان فارسی و تالشی پرداخته‌اند. به‌ویژه، نغزگوی کهن و ملکی (۱۳۹۸) طرح‌واره‌های مالکیت را در زبان فارسی بررسی کرده و یک طرح‌واره جدید (اتصال) به مدل هاینه (۱۹۹۷) افزوده‌اند. در کنار این مطالعات، برخی پژوهشگران مانند شریفی و صبوری (۱۳۹۸) راهبردهای ملکی در گونه‌های مختلف زبان‌های ایرانی را بررسی کرده‌اند و نشان داده‌اند که این زبان‌ها از راهبردهایی همچون حالت‌نمایی، مجاورت و پیوند برای بیان مالکیت استفاده می‌کنند.

علاوه بر این، پژوهش‌های کلی‌تری درباره زبان پشتو انجام شده است که به ساخت‌های دستوری و نقش‌های نحوی آن پرداخته‌اند. برای مثال، دبیرمقدم و مایار (۱۴۰۲) به بررسی نظام‌های مطابقه و حالت در زبان پشتو پرداخته‌اند و نشان داده‌اند که این زبان در زمان‌های مختلف ویژگی‌های یک زبان دوگانه (نیم‌کنایی) را از خود نشان می‌دهد. همچنین، میاخیل و دبیرمقدم (۱۴۰۱) نظام نمود را در زبان پشتو تحلیل کرده و ویژگی‌های نحوی آن را مشخص کرده‌اند. با این حال، تاکنون پژوهش مستقلی که مالکیت را در این زبان بر اساس چارچوب‌های شناختی بررسی کند، انجام نشده است.

۳- روش انجام پژوهش

در این پژوهش، به دنبال استخراج و بررسی انواع ساخت‌های مالکیت در زبان پشتو بر اساس هاینه (۱۹۹۷) هستیم. هر ساختی که ناظر بر رابطه مالک و مملوک باشد، در این پژوهش تحت عنوان ساخت مالکیت دسته‌بندی و نوع آن، اعم از اسمی، محمولی تعیین و سپس

1 S. Reshtin

2 H. Penzel

طرح‌واره رویداد مالکیت آن بر اساس هاینه (۱۹۹۷) به دست داده می‌شود؛ بنابراین، لازم است برای نیل به این هدف، یک پیکره زبانی جمع‌آوری شود. در این راستا، کتاب‌های پرفروش داستان‌های معاصر و فیلم‌های سینمایی برگزیده مردمی به زبان پشتو به‌عنوان بخشی از پیکره زبانی این پژوهش استفاده شده‌اند.

۴. مبانی نظری

مفهوم مالکیت یکی از مفاهیم اساسی در زبان و شناخت انسانی است. پژوهش‌های هاینه (۱۹۹۷) نشان می‌دهد که مالکیت یک مفهوم جهانی است و در زبان‌های مختلف دنیا از الگوهای متنوعی برای بیان آن استفاده می‌شود.

هاینه (۱۹۹۷) مالکیت را به عنوان مفهومی شناختی معرفی می‌کند که از طریق طرح‌واره‌های مفهومی در زبان‌های مختلف بروز می‌یابد. این طرح‌واره‌ها از تجربیات ملموس و ساده‌تر استخراج شده‌اند و به مرور زمان به ساختارهای نحوی پیچیده‌تری تبدیل شده‌اند. به اعتقاد او، بسیاری از ساخت‌های مالکیتی از افعال و مفاهیمی نشأت گرفته‌اند که ارتباط نزدیکی با تملک، مکان، همراهی و وجود دارند. هاینه (۱۹۹۷) هشت طرح‌واره مالکیت را از هم متمایز می‌کند:

جدول ۱: توصیف فرمولی طرح‌واره‌های مورد استفاده در رویداد

نام طرح‌واره	طرح‌واره منبع
کنش	X takes Y
مکانی	Y is located at X
همراهی	X is with Y
اضافی	X'Y exists
هدف	Y exists for/to X
منبع	Y exists from X
مبتدایی	As for X, Y exists
برابری	Y is X' (Y)

۱. طرح‌واره کنش: بر اساس این طرح‌واره، مفهوم مالکیت از نظر مفهومی از یک ساختار گزاره‌ای مشتق می‌شود که شامل یک کنشگر، کنش‌پذیر و کنش است:

پرتغالی (Mayan, Penutian; Freeze, Ray 1992:589)، به نقل از هاینه، ۵۸:۱۹۹۷):

O menino tern fome .

‘بچه گرسنه است’

۲. طرح‌واره مکانی: ساختار نحوی ساخت‌های مالکیت این طرح‌واره، مطابق با شکل مبدأ آن، به‌گونه‌ای است که دارنده به عنوان فاعل و مالک به عنوان مکمل مکان کدگذاری می‌شود. مثال‌های زیر این پسوند را نشان می‌دهد (هاینه: ۵۲:۱۹۹۷):

(Lyons 1968a:395)Turkish (۱)

Ben-de kitap var
me- LOC book existent

‘من کتاب دارم’

۳. طرح‌واره همراهی: زبان‌هایی که از این الگو به عنوان یک الگوی مفهومی استفاده می‌کنند، احتمالاً مالک را به عنوان فاعل و مملوک را به عنوان یک مکمل ارتباطی رمزگذاری می‌کنند. مثال She is with child، ساختار این طرح‌واره را به تصویر می‌کشد. موارد زیر نمونه‌هایی از همراهی هستند:

Central Khoisan, Khoisan; Claudi, Ulrike; Heine,)Ani (۲
(Bernd 1986:16)

xu thiya-n /gabi-n- ka nui !
chief many pipe-c. p L -with sit

‘رئیس لوله‌های زیادی دارد’

۴. طرح‌واره اضافی: این طرح‌واره از ابزارهای موجود برای رمزگذاری روابط مالکانه بین موجودات چیز مانند، یعنی مالکیت اسنادی، برای بیان اشکال گزاره‌ای مالکیت رمزگذاری شده استفاده می‌کند. این طرح شامل یک ساختار گزاره‌ای یک مکان است (هاینه: ۵۸:۱۹۹۷).

(Mayan, Penutian; Freeze, Ray 1992:589)K'ekchi' (۳
هاینه، ۵۸:۱۹۹۷)

.wan is- so?sol- c'ic' li isq
COP.LOC 3. GEN-dragonfly-metal the woman

‘زن بالگرد دارد (تحت الفظی: هلیکوپتر زن است)’

۵. طرح‌واره هدف: این طرح‌واره معمولاً از یک فعل وجود یا مکان تشکیل شده است که در آن مالک به عنوان یک عبارت برایی / بهره‌ور یا هدف و مالک معمولاً به عنوان یک مؤلفه فاعل کدگذاری می‌شود. از آنجایی که نشانگرهای برایی / بهره‌ور غالباً از نشانگرهای جهتی گرفته می‌شوند، توابع دوم ممکن است بخشی از نشانگر موردی باشد که در طرح‌واره هدف شکل می‌گیرد. این امر، برای مثال، در مورد پسوند *ni-* که در مثال ژاپنی زیر وجود دارد، صدق می‌کند (رجوع کنید: ماکینو، ۱۹۶۸: ۴). نمونه‌هایی از این طرح‌واره در زیر آمده است (هاینه: ۱۹۹۷: ۵۹):

Quechuan, Andean; Bills, Vallejo and Bolivian Quechua (۴)
(Troike 1969:186)

.waska tiya- puwan
rope exist-for.me

‘من طناب دارم (تحت الفظی: طناب برای من وجود دارد)’

۶. طرح‌واره مبتدائی: این طرح‌واره شامل سازه‌هایی است که در آنها مالک به عنوان نوعی موضوع یا مضمون بند ارائه می‌شود: به عنوان یک موضوع یا مضمون تشکیل‌دهنده در جایگاه اولیۀ بند ظاهر می‌شود، اما علاوه بر این، به عنوان مشخص‌کننده مالکیت مملوک نیز ظاهر می‌شود

(Western Nilotic, Nilo-Saharan; Noonan 1992:148) Lango (۵)
okelo gwok'kere pe
Okelo dog.his 3.NEG.exist

‘اُکلو سگ ندارد’

۷. طرح‌واره منبع: ساختار این طرح‌واره را می‌توان با استفاده از فرمول زیر توصیف کرد و یک مثال برای آن یافت می‌شود. شاید ویژگی اصلی زبانی این طرح‌واره این است که دارنده به عنوان یک حالت از بیان می‌شود، که معمولاً به عنوان یک نشانگر رمزگذاری می‌شود که مفاهیمی مانند «از»، «خارج از و غیره را نشان می‌دهد (هاینه: ۱۹۹۷: ۶۴):

(Slave (Athabaskan, Na-Dene; Rice 1989) ۶

.ts'et'u nets'e
cigarette you.from

‘سیگار داری’

۸. طرح‌واره برابری: این طرح‌واره با تمام طرح‌واره‌های دیگر تفاوت دارد، اولاً در این که شامل تغییر مفهومی نمی‌شود، یعنی معنای مبدأ آن اساساً همان معنای هدف آن است. دوم، در حالی که طرح‌واره‌های دیگر، به استثنای اندک، ساختارهای «داشتن» را ایجاد می‌کنند، طرح معادله همواره با ساختارهای «تعلق» مرتبط است (هاینه، ۱۹۹۷: ۶۵). با این وجود، می‌توان آن را در بسیاری از زبان‌های جهان یافت، ر.ک. انگلیسی کتاب جان است (لاینز، ۱۹۷۷: ۷۲۲؛ ۱۹۶۷: ۳۹۱). نمونه‌های دیگری از این طرح‌واره عبارتند از:

(Russian (Lyons 1967:394) ۷

Kniga moja
book my

‘کتاب مال من است’

بررسی ساخت‌های مالکیتی نشان می‌دهد که زبان‌ها برای بیان مالکیت از الگوهای متفاوتی استفاده می‌کنند. این الگوها بسته به ویژگی‌های دستوری، تاریخی و فرهنگی هر زبان شکل گرفته‌اند. پژوهش‌هاینه (۱۹۹۷) با معرفی این هشت طرح‌واره، چارچوب مفهومی مناسبی برای مطالعه مالکیت در زبان‌های مختلف فراهم کرده است.

۴- تحلیل داده‌ها

در پیکره پژوهش طرح‌واره‌های بیان مالکیت در زبان پشتو را استخراج کرده است و به تفکیک در هر بخش جداگانه ارائه خواهد کرد. علاوه بر آن، بسامد این طرح‌واره‌ها نیز مورد بررسی قرار گرفته است که در فصل نتیجه‌گیری ارائه خواهد شد. در ادامه، انواع طرح‌واره‌ها در زبان پشتو و وجود یا عدم وجود آن قابل بررسی است. در نتایج پژوهش همچنین مشخص خواهد شد که بسامد دو نوع بنیادی مالکیت اسمی و محمولی در زبان پشتو در چه وضعیتی است.

۵-۱- تحلیل طرح‌واره کنش

همان‌طور که در فصل مبانی نظری شرح داده شد، طرح‌واره کنش مالکیتی را در برمی‌گیرد که با فعل «داشتن» همراه است. مثال فارسی آن در زیر آمده است:

۸) من ماشین دارم.

علاوه بر این فعل، افعال دیگری نیز در این رده قرار می‌گیرند. این افعال همراه با معادل فارسی آن‌ها در پشتو در جدول زیر ارائه شده است:

جدول ۲: فعل‌های طرح‌واره کنش در پشتو

افعال طرح‌واره کنش در پشتو	معادل فارسی
لرل	داشتن
اخیستل	گرفتن
من‌گل‌ي ل‌گول	چنگ انداختن
تصرف کول	تصرف کردن
ساتل	نگه داشتن
حاکم‌ي دل	حاکم بودن
کسب کول	کسب کردن

حال این مالکیت در زبان پشتو بررسی شده است:

۹) ز ملا حکم وکړ چه که آدمخان ورغلی وی خو مېټه‌خ‌ي ل ملامت دی او که نه چه درخانه ورغلی وی نو د دوی څه تقصیر دی؟ (خټک، ۱۹۹۱: ۶۲).
 «ملا حکم کرد که اگر آدمخان رفته باشد پس میاخیل ملامت است و اگر نه که در خانه رفته باشد پس تقصیر این‌ها چه است؟ (که ملا در این منطقه حاکم بود).»

۱۰) دوی له لرغونو وختونو راهیسې د یو بل سره د دوستۍ او سوداگرۍ اړیکې درلودې (خټک، ۱۹۹۱: ۶۲).
 «از قدیم با هم پیوند دوستی و دادوستد داشتند.»

۱۱) توسخان د درخانی په نوم یوه بش‌کل‌ي لور درلوده (خټک، ۱۹۹۱: ۱).
 «طاووس خان صاحب دختر زیبایی بنام درخانی شد.»

۵-۲- تحلیل طرح‌واره مکانی

در بخش مبانی نظری طرح‌واره مکانی دارای نوعی مکان در خود است. این مالکیت از نوع مالکیت اسمی است. در فارسی، مثال‌های متعددی از این نوع مالکیت وجود دارد:

(۱۲) بر خوشه‌های او میوه باشد (ابوریحان بیرونی، صیدنه، ۵۸۹؛ به نقل از نغزگوی کهن و ملکی، ۱۳۹۸).

مثال‌های دیگری از مالکیت مکانی در ادامه در فارسی قابل مشاهده است:

(۱۳) چرا ماشینم کار نمی‌کند؟

(۱۴) دستم سوخت.

مثال زیر این مالکیت را در زبان پشتو نشان می‌دهد:

(۱۵) چه د آدمخان په زړه باندې د درخانۍ مینه غلبه شوی ده، (خټک، ۱۹۹۱: ۴۱).

« که محبت ارباب تاریکی بر دل آدم خان چیره شده است.»

در مثال بالا، «دل آدمخان» به عنوان مالکیت مکانی در نظر گرفته شده است. این مثال نمونه‌ای از مالکیت ذهنی است که در ادامه تعریفی از آن نیز عنوان شده است:

محبت مالکیت ذهنی است که بیرونی است. داشتن حس مالکیت و اختیار نسبت به اهداف گوناگون (چه مشهود و چه نامشهود) بخش جدایی‌ناپذیر از وجود انسان می‌باشد که باعث می‌شود پیوندی بین فرد و هدف شکل گیرد. (گل‌کاری حق و همکاران، ۱۳۹۹: ۳۵).

محققان جهت تشریح مالکیت ذهنی چهار بعد را در نظر می‌گیرند:

- بعد اول: شامل ویژگی از مالکیت که خود را در قالب حس و مفهومی که مربوط به «متعلق به من» و «متعلق به ما» ظاهر می‌نماید، است. مالکیت ذهنی سعی در پاسخگویی به سؤال «چه احساسی می‌کنم از اینکه مال من است» برآمده و به حس تصرف در ارتباط با یک هدف خاص (مثلاً خانه، لباس، و زمین) معنا می‌بخشد.
- بعد دوم: شامل یک رابطه عاطفی بین فرد و شیء که در آن، شیء یک پیوند نزدیک با فرد در نتیجه مالکیت ذهنی ایجاد نموده است و شیء در این حالت به عنوان عضوی از فرد اهمیت

می‌یابد و تشریح می‌نماید «آن چیز که مال من است در احساسات من به بخشی از وجود من تبدیل شده است» (پیرز و کوستاوا و دیرکس، ۲۰۰۳).

- بعد سوم: حالتی از مالکیت ذهنی که شامل یک هسته شناختی و عاطفی بوده و بازتاب طرز فکر یا اعتقادات فرد در ارتباط با مورد مالکیت می‌باشد. این بعد به صورت ویژه با مفهوم خود در ارتباط بوده و این سطح به‌طور آشکار با احساسات عاطفی درگیر می‌شود (پیرز و کوستاوا و دیرکس، ۲۰۰۱).

- بعد چهارم: در این بعد، با اشاره به مفهوم برانگیختگی و شرایطی که افراد را به استفاده از موضوع مورد تملک، تفکر در مورد آن، مشاهده و پیگیری سرنوشت، توجه و شرایطی که در هنگام لزوم دفاع از آن را ایجاب می‌کند می‌پردازد (جوسیلا و همکاران، ۲۰۱۵). در واقع انسان سعی می‌کند تا بتواند حس تعلق را تجربه کرده و وجود خود را به سمت یک هدف مشخص گسترش دهد، یا بر روی یک شی خاص جهت تحقق موفقیت ایجاد کنترل نماید. این تفسیر نشان می‌دهد که چگونه حس مالکیت ذهنی انسان می‌تواند تحت تأثیر قرار گیرد (گل‌کاری حق و همکاران، ۱۳۹۹: ۳۵ - ۳۸).

در نتیجه، اصطلاح هدف در ادبیات مالکیت ذهنی دارای گستره وسیعی است و به هر نوع دلبستگی که یک فرد یا گروه نسبت به اهداف و اموال و نام‌های تجاری از خود نشان می‌دهد، اشاره دارد. به نقل قول (گل‌کاری حق و همکاران، ۱۳۹۹: ۴۳).

۵-۳- تحلیل طرح‌واره همراهی

طرح‌واره همراهی در فارسی به عنوان ساخت مالکیت محمولی بیشتر در متون رسمی کاربرد دارد. نمونه‌هایی از این طرح‌واره در فارسی در ادامه ارائه شده است:

(۱۶) او با دو ماشین خود به فرودگاه آمد.

(۱۷) احمدی پدری با دو فرزند است (نغزگوی کهن و ملکی، ۱۳۹۸).

مثال زیر از زبان پشتو در این مورد قابل ملاحظه است:

(۱۸) یوه دایی او یوه خدمت‌گاره یې ورسره کډلې (ختک، ۱۹۹۱: ۳).

«یک دایی و یک خدمتکار زن همراهش کرد.» (با دایی و خدمتکارش همراه است)

۵-۴- تحلیل طرح‌واره اضافی

این طرح‌واره از جمله طرح‌واره‌های مالکیت اسمی است که در زبان فارسی کاربردهای زیادی دارد. مثال‌های زیر از فارسی قابل توجه است:

(۱۹) میزم، استادم، همسرش

در زبان پشتو نیز همانند زبان فارسی، این طرح‌واره به‌وفور یافت می‌شود:

(۲۰) پلار ی پوه شو (ختک، ۱۹۹۱: ۱). «پدرش فهمید.»

(۲۱) پلار ته ی وویل (ختک، ۱۹۹۱: ۲). «به پدرش گفت.»

(۲۲) یوه گوته مې په لاس کېښي ارته وه، (ختک، ۱۹۹۱: ۳۵). «یک انگشترم در دستم آزاد بود.»

(۲۳) دهغې مېړه (ختک، ۱۹۹۱: ۲). «شوهرش»

در مثال‌های بالا، طرح‌واره‌های اسمی و به بیان دیگر اضافی، در زبان پشتو با عبارت‌های «پدرش، انگشترم و دستم» عنوان شده است.

۵-۵- تحلیل طرح‌واره هدف

در فارسی معاصر، از این طرح‌واره برای بیان مالکیت محمولی استفاده می‌شود. در این طرح‌واره، مالک بعد از پیش اضافه‌های «برای»، «مال»، «واسه» قرار می‌گیرد و فعل بند، ربطی است. در واقع، مالک در این ساخت در جایگاه بهره‌ور قرار می‌گیرد. حروف اضافه‌ای که در فارسی به این منظور کاربرد دارند، در پشتو نیز وجود دارند:

جدول ۳: حروف اضافه مالکیت هدف

فارسی	پشتو
برای	لپاره
مال	د
مال	ز

در پشتو، معادلی برای «واسه» یافت نشد. این کلمه در فارسی گفتاری به معنای «برای» است. مثالی از این طرح‌واره در فارسی در زیر مشاهده می‌شود:

(۲۴) این گل برای تو.

(۲۵) خودکارت را به من می‌دهی؟ مال من گم شد.

مثالی از پشتو در ادامه ارائه شده است:

(۲۶) لپاره، غواړم، اختیار یا واک، مال
برای؛ می‌خواهم مال، در اختیار

مثال دیگری از این طرح‌واره در ادامه مشاهده می‌شود:

(۲۷) دوی آدم جان ته گالونه راوړل (ختیک، ۱۹۹۱: ۲).
«برای آدم خان گل آوردند.»

۵-۶- تحلیل طرح‌واره منبع

این طرح‌واره معمولاً در فارسی با حرف اضافه «از» مورد استفاده قرار می‌گیرد. در مثال زیر در فارسی نمونه‌ای از آن آورده شده است (نغزگوی کهن و ملکی، ۱۳۹۸):

(۲۸) بیا این ویلا را اجاره کنیم؛ ویلا از ما، خرج سفر از شما.

در زبان پشتو نیز این طرح‌واره مشاهده شده است و شواهدی از آن در ادامه ارائه شده است:

(۲۹) خو حسنخان له لاس-ونیوو پای ې خاوو، (ختیک، ۱۹۹۱: ۲۸).
«مگر حسن خان از دستش گرفت خزتاند»

(۳۰) چه ستا له لاس نڅښه راڅخه وی. (ختیک، ۱۹۹۱: ۴۵).
«که از شما نشانه یا یادگار همراهم باشد.»

(۳۱) د هغې د خدا نه ډکه خوله، (دکون‌ډې زوی فلم، ۱۳۶۴: اوله برخه).
«از آن دختر دهن پر از خنده»

(۳۲) دواړه خانان د اولاد له نعمت څخه بې برخې شول. (خټک، ۱۹۹۱: ۱).

«هر دو خان از نعمت فرزند محروم بودند.»

نغزگوی کهن و ملکی (۱۳۹۸) بر این باورند که در فارسی معاصر، به جای این طرح‌واره از کسره اضافه بهره می‌جویند. آنها این طرح‌واره را به انواع طرح‌واره‌های هاینه می‌افزایند و آن را با نام طرح‌واره اتصالی عنوان می‌کنند:

(۳۳) آخرین روزی از من: آخرین روز من

طرح‌واره اتصالی که با کسره اضافه همراه است، در زبان پشتو نیز کاربرد دارد. در مثال زیر این طرح‌واره عنوان شده است:

(۳۴) کوتوال ه‌دور پندی ته شپړشلې روپۍ ورکړې، (د مینې پلوشې فلم، ۱۳۸۷: څلورمه برخه).
«کوتوال به جوالی قوی هیکل یک‌صد و بیست روپه داد.»

۵-۷- تحلیل طرح‌واره اتصالی

در زبان پشتو چیزی با عنوان کسره اضافه وجود ندارد و رابطه اضافی با حرف «د» نمایش داده می‌شود. به عنوان مثال در فارسی این ترکیب است:

(۳۵) کیف احمد

اول این که در زبان فارسی، اول مضاف الیه و سپس مضاف به کار می‌رود، اما در زبان پشتو اول مضاف و سپس مضاف الیه به کار می‌رود:

(۳۶) د کمبریج پوهنتون
«دانشگاه کمبریج»

این ترکیب در فارسی، با ترتیب دانشگاه کمبریج استفاده می‌شود، در حالی که در زبان پشتو متفاوت است. حرف «د» در این زبان مانند کسره اضافه در فارسی عمل می‌کند و مضاف و مضاف الیه را به یکدیگر متصل می‌نماید.

(۳۷) د افغانستان هیواد

«وطن افغانستان»

۵-۸- تحلیل طرح‌واره مبتدائی

در این طرح‌واره، مالک در ابتدای بند گذاشته می‌شود و مملوک پس از آن به صورت طرح‌واره اضافی می‌آید. در این نوع طرح‌واره، هدف جلب توجه و تأکید بیشتر بر مالک است تا مملوک. مثال زیر از فارسی، محمد به عنوان طرح‌واره مبتدائی قرار گرفته است:

(۳۸) محمد، بچه‌هایش به این مدرسه می‌روند.

تمامی طرح‌واره‌های مبتدائی می‌توانند با طرح‌واره‌های اتصالی نیز بیان شوند (نغزگوی کهن و ملکی، ۱۳۹۸):

(۳۹) بچه‌های محمد به این مدرسه می‌روند.

در مثال فوق، پیام منتقل می‌شود؛ اما تفاوت آن با طرح‌واره مبتدائی در این است که تأکید دیگر بر روی «محمد» قرار ندارد. در مثال زیر، از زبان پشتو نیز این طرح‌واره قابل مشاهده است:

(۴۰) محمد، موری د ملک بابا کور ته تللی ده (دکون‌ډي زوی فلم، ۱۳۶۴):

اوله برخه).

«محمد، مادرش به خانه ملکبابا رفته»

۵-۹- مالکیت محمولی و اسمی در پشتو

با توجه به مثال‌ها و مواردی که از پشتو در پیکره استخراج شد، انواع مالکیت محمولی و اسمی در این زبان را می‌توان در جدول زیر خلاصه نمود. در جدول زیر، انواع مالکیت محمولی در پشتو عنوان شد. با مقایسه این جدول با فارسی می‌توان عنوان کرد که رمزگذاری مالکیت محمولی و اسمی در پشتو بسیار شبیه به فارسی است.

جدول ۴: طرح‌واره‌های بیان مالکیت اسمی و محمولی در پشتو

طرح‌واره	مالکیت اسمی	مالکیت محمولی
کنش	-	+
مکانی	+	+
همراهی	+	+
اضافی	+	-
هدف	-	+
منبع	+	+
اتصال	+	-
مبتدائی	+	-
برابری	-	-

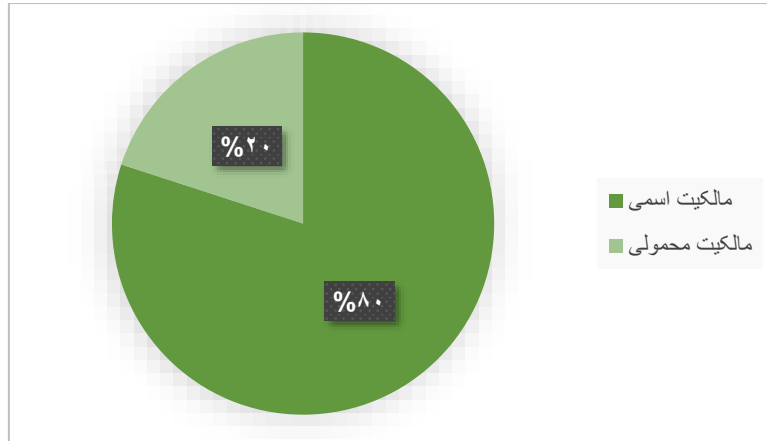
در زبان پشتو از همه طرح‌واره‌ها به جز طرح‌واره برابری استفاده می‌شود. در این زبان همانند زبان فارسی طرح‌واره اتصال نیز موجود است. در بخش پیش اشاره شد که تلفظ این طرح‌واره و نگارش آن اندکی متفاوت است.

۵- نتیجه‌گیری

مالکیت مفهومی است که در همه زبان‌های دنیا به کار می‌رود و رمزگذاری می‌شود. رابطه بین مالک و مملوک مالکیت نام دارد. به‌طور کلی، سه نوع ساخت مالکیت اسمی، محمولی و بیرونی در زبان‌های جهان یافت می‌شوند. در ساخت مالکیت اسمی، مالک و مملوک یک گروه اسمی می‌سازند، مثل «دست من» یا «ماشین او». معمولاً، این ساخت اسمی، سه نوع مفهوم ملکی تملک حقوقی، رابطه کل به جزء و روابط خویشاوندی را پوشش می‌دهد. مراد از مالکیت محمولی، ساخت‌هایی است که در آن‌ها رابطه مالکیت در محمول پدیدار می‌شود. این امر با بهره‌گیری از انواع افعال ملکی، مثل «داشتن»، «متعلق بودن»، «ساخت وجودی» و یا «ساخت مکانی» با فعل ربطی محقق می‌شود.

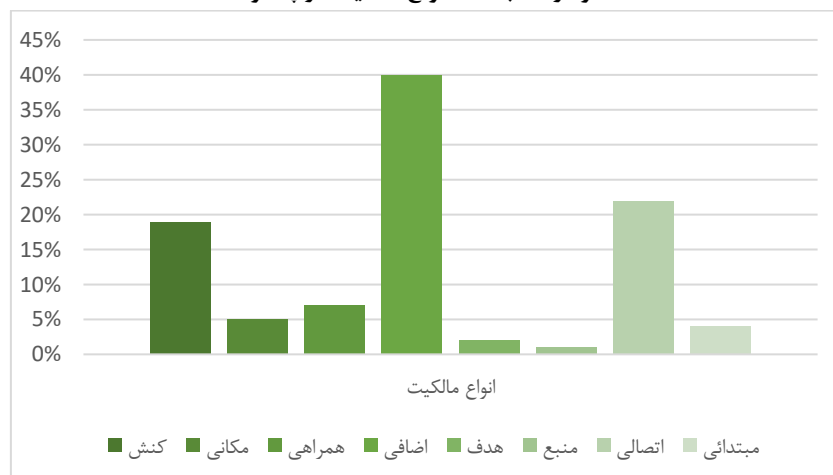
در این پژوهش، انواع مالکیت محمولی و اسمی در زبان پشتو مورد مطالعه قرار گرفت و جدولی نیز از نتایج ارائه شد. حال باید عنوان شود که در زبان پشتو از کدام نوع از انواع مالکیت بیشتر بهره گرفته می‌شود. در نمودار زیر، بسامد این دو نوع مالکیت قابل مشاهده است:

نمودار ۱: بسامد انواع مالکیت اسمی و محمولی در پشتو

همان‌طور که از نمودار بالا مشخص است، در زبان پشتو برای بیان مالکیت بیشتر از مالکیت اسمی استفاده می‌شود. مثال‌های متعددی از این مالکیت در پیکره یافت شد. در جدول انواع ملکیت نیز تعداد مالکیت‌های اسمی برای انواع مالکیت بیش از مالکیت محمولی است. در بررسی بعدی، انواع مالکیت در زبان پشتو انجام شده است. در فصل پیش، انواع مالکیت‌ها در این زبان همراه مثال‌هایی از پشتو در مقایسه با مثال‌هایی از فارسی ارائه شد. نگارنده با توجه به پیکره، بسامد این مالکیت‌ها را نیز به دست آورده است. بسامد انواع مالکیت در زبان پشتو نیز در نمودار زیر نمایان است:

نمودار ۲- بسامد انواع مالکیت در پشتو

از نمودار فوق مشخص است که بیشترین بسامد به مالکیت اضافی و اتصالی است و از این جهت نمودار فوق، نتایج نمودار قبل را تأیید می‌کند، زیرا این دو نوع مالکیت در دسته مالکیت اسمی قرار می‌گیرند.

در نهایت، اظهار می‌شود که زبان پشتو در مالکیت از مالکیت اسمی بیشترین استفاده را می‌کند و در بین انواع مالکیت نیز از مالکیت‌های اضافی و اتصالی برای رمزگذاری بهره می‌گیرد.

منابع

- بنزل، هربرت. (۱۳۸۹). د پشتو گرامر. ترجمه محمد رحیم الهام. مجتمع نشرات صدیقی. تحلیلی از منظر دستور ساخت. پژوهش‌های زبان‌شناسی، ۱۰ (۱۸). صص ۸۳-۹۸.
- خویشکی، محمد صابر. (۱۳۹۵). پشتو معاصر گرامر. کابل: مجتمع نشرات جهان دانش.
- دبیرمقدم، محمد و مایار، عنایت الرحمن. (۱۴۰۲). نظام‌های مطابقه و حالت و نقش آنها در تعیین رده زبان پشتو (گونه معیار - افغانستان). مجله زبان‌شناخت، ۱۴ (۲). صص ۵۵-۷۶.
- رشتین، صدیق الله. (۱۳۷۲). پشتو گرامر. ترجمه سید محی‌الدین هاشمی. پشاور: انتشارات دانشگاه پیشاور.
- گل‌کاری حق، سینا؛ طباطبایی‌نسب، سید محمد؛ رجبی‌پور، علیرضا (۱۳۹۹). بررسی مفهوم مالکیت روان‌شناختی از دیدگاه خریداران. مدیریت بازرگانی، ۱۲ (۲). ۳۹۹-۴۲۱.
- زیار، مجاور احمد. (۱۳۸۴). پشتو پشویه (گرامر). پیشور: بخش تکنیکی مجتمع نشرات دانش.
- شریفی، شهلا، صبور، نرجس بانو. (۱۳۹۸). راهبردهای بیان مالکیت در برخی گونه‌های زبانی ایرانی. مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران، ۷ (۲)، ۵۷-۷۶. doi: 10.22126/jlw.1970.1073
- شریفی، شهلا. (۱۳۸۸). بررسی ساخت ملکی در زبان فارسی امروز از دیدگاه رده‌شناسی. پژوهش‌های زبان‌شناسی (مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی اصفهان)، ۱۱ (۱)، ۴۷-۶۲.
- مومند، محمد گل. (۱۳۸۳). د پشتو ژبی لیاره. پیشور: مرکز توسعه و نشرات پشتو ساپی.
- میاخیل، عصمت الله و دبیرمقدم، محمد. (۱۴۰۱). نمود در زبان پشتو. زبان و زبان‌شناسی، ۱۸ (۳۶)، ۲۶۹-۲۹۳. doi: 10.30465/lsi.2023.45200.1677
- نغزگوی کهن، مهرداد و ملکی، ساسان. (۱۳۹۸). طرح‌واره‌های مالکیت در زبان فارسی. نشریه پژوهش‌های زبان‌شناسی، ۱۱ (۱)، ۳۳-۴۸. doi: 10.22108/jrl.2018.111303.1218
- نغزگوی کهن، مهرداد. (۱۳۹۵). بیان مالکیت در تالشی. زبان فارسی و گویش‌های ایرانی (ادب پژوهی)، ۲۱ (پیاپی ۲)، ۱۱۷-۱۳۶.

Bills, Garland D., Bernardo Vallejo C., and Rudolph C. Troike. 1969. An introduction to spoken Bolivian Quechua. Austin, TX: University of Texas.

Claudi, Ulrike and Heine, Bernd. 1986. On the metaphorical base of grammar. Studies in language 10: 297-335.

- Heine, B. (1997). *Cognitive Foundations of Grammar*. Oxford: Oxford University press.
- Jussila, I., Tarkiainen, A., Sarstedt, M., Hair, J.F. (2015). Individual psychological ownership: concepts, evidence, and implications for research in marketing. *Journal of Marketing Theory and Practice*, 23(2), 121-139.
- Lyons, J. (1968). *Introduction to Theoretical Linguistics*. London: Cambridge University Press.
- Pierce, J.L., Kostova, T. & Dirks, K.T. (2001). Toward a theory of psychological ownership in organizations. *Academy of management review*, 26(2), 298-310 .
- Noonan, Michael. 1992. *A Grammar of Lango*. (Mouton Grammar Library, 7.) Berlin: Mouton de Gruyter.
- Rice, Keren and Saxon, Leslie. 2005. Comparative Athapaskan syntax: Arguments and projections. In Cinque, Guglielmo and Kayne, Richard S. (eds.), *The Oxford handbook of comparative syntax*, pp. 698–774. Oxford University Press. Google Scholar